

Bartha Blanka – Gyenei Kornélia

VIII. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencia

2023. december 9-én rendezte meg a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozata, a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport és az ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete a VIII. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferenciát, amelynek idén fő témájául a társas tanulás lehetőségeit választották a szervezők. Az esemény online színtéren, a Microsoft Teams felületén zajlott. A konferencia megrendezésére 2009 óta kerül sor az egykori Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport által szervezett őszi szakmai napok folytatásaként. Az előadók általában az anyanyelv-pedagógia kutatói, nyelvészettel és pedagógiával foglalkozó szakemberek; tanító- és tanárképző intézmények, gyakorlóiskolák pedagógusai, mentortanárai és gyakorló tanárok, közülük többen a Szemere Gyula kutatócsoport tagjai. Az idei konferencián Juhász Dezső, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetének professor emeritusa, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnöke mondott köszöntőt. A konferencia programját Gonda Zsuzsa, a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozatának az elnöke ismertette. A program elérhető a tagozat honlapján (1).

Az első plenáris előadást Boronkai Dóra, a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Pedagógusképző Intézetének igazgatója tartotta *Tárgyalástechnika az anyanyelvi nevelésben* címmel. Bemutatta a tárgyalástechnika anyanyelvi nevelésben történő felhasználási lehetőségeit, és hangsúlyozta a játékalapú tanulás módszerének tanórai alkalmazását. Olyan tárgyalástechnikai gyakorlatokra hozott példát, amelyek alkalmazhatók a pragmatika és a retorika oktatásában, figyelembe véve a Nemzeti alaptantervben meghatározott fő fejlesztési területeket (például szövegértés, szövegalkotás, véleményalkotás, anyanyelvi ismeretek), valamint az anyanyelvi nevelés kulcskompetenciáit (például kommunikáció, személyes és társas kompetenciák, kreativitás, önkifejezés, kulturális tudatosság). Ezekben a témakörökön belül elsősorban a beszédaktus-elmélet, a grice-i társalgási maximák és implikaturák, a homlokzatívás és homlokzatfenyegetés, valamint a meggyőző érvelés kérdéseire fókuszált az előadás.

A második plenáris előadó Raátz Judit, a Nyelvtudományi Kutatóközpont tudományos főmunkatársa volt. Az *együtműködés sikerének a kulcsa: a (meg)hallgatás* című előadásában a hallás utáni szövegértés, a beszédhelyzetnek és a kommunikációs célnak megfelelő (meg)hallgatás megismertetését, fejlesztési lehetőségeit mutatta be. A tanítás, a tanulás, a mindennapi élet és kommunikáció elengedhetetlen feltétele az anyanyelvi nevelésnek ez a részterülete, amely más képességek fejlődésére is jelentős hatással van. Az előadás ennek a sokféle képességet meghatározó, befolyásoló készségnek a fontosságára, alkalmazási területeire mutatott rá, és kiváló ötleteket mutatott

arra, hogy milyen módon, milyen munkaformákban és módszerekkel lehetséges a tanórákon a fokozatos, folyamatos és tudatos fejlesztés.

A harmadik plenáris előadást a Pécsi Tudományegyetem Nevelés- és Oktatásméleti Tanszékének vezetője, Steklács János tartotta *Olvasási fluencia, folyékony olvasás* címmel. Az előadó bemutatta az olvasási fluencia definíciójával, mérésével kapcsolatos kérdéseit és jellemzőit, majd beszámolt az MTA–PTE Olvasási Fluencia és Szövegértés Kutatócsoport ezen a területen eddig végzett munkájáról és eredményeiről. Felhívta a figyelmet arra, hogy az olvasási fluencia paradigmikus megközelítésére épülő gondolkodás az olvasási képességek fejlődéséről számos lehetőséget, tartalékot jelenthet a hazai olvasástanítási rendszer fejlődését illetően.

Rövid szünet után öt szekcióban folytatódtak a délelőtti előadások. A résztvevők három-három előadást hallgathattak meg különböző anyanyelv-pedagógiai témákban. A *Kommunikáció és társas tanulás* szekcióban a kollaboratív írással, a nyelvi piknik elméletével és gyakorlatával, valamint a kommunikáció LEGO-eszközökkel történő fejlesztésével ismerkedhettek meg a hallgatók. Az MTA–ELTE Kollaboratív Írás Kutatócsoportjának tagjai ismertették az írásbeliség gyakorlatainak etnográfiai feltárásáról a középiskolások körében végzett kutatásukat, valamint arra a kérdésre keresték a választ, hogy a kollaboratív írás hatással van-e az iskolai írásbeliségre. Ezt követően Szabó Gergely és Tomori Tímea olyan módszereket mutatott be, amelyek a gyakorló pedagógusok munkáját segíthetik az anyanyelvi tanórákon: a nyelvi piknik módszerét és a kommunikáció fejlesztési lehetőségeit LEGO-eszközökkel támogatott csoportmunkában.

Az *Iskola és nyelvhasználat* szekcióban a kárpátaljai, a romániai és a nyugat-dunántúli magyar anyanyelvi nevelés különböző kérdéseiről hangzottak el előadások.. Beregszászi Anikó és Kádár Edit egy-egy olyan tantervi, tantárgy-pedagógiai reformot mutattak be, amelyek a kárpátaljai és a romániai magyar anyanyelvi nevelés eredményességét kívánták javítani. Az előadások a tantervek mellett a tankönyveket és a módszertani segédleteket is bemutatták. Parapatics Andrea és Berecz Zsófia Mirtil egy nyugat-dunántúli gimnázium diákjainak nyelvjárásokkal kapcsolatos ismereteit, élményeit és attitűdjeit mérte fel, majd olyan tanórai feladatokat javasolt, amelyeket a nyelvjárási tudat fejlesztésének elősegítéséhez használhatnak a gyakorló pedagógusok.

A *Történetmesélés és beszédfejlődés* szekcióban Szőke-Milinte Enikő előadása azt vizsgálta, hogy a történetmesélés milyen szerepet tölt be a gyermeki megismerésben és a személyiségfejlődésben, Farkas Anett pedig arról beszélt, hogyan alkalmazható az anyanyelvi nevelésben a történetmesélés mint módszer.

A *Szövegértés-fejlesztés és olvasás* szekció előadásai kognitív pragmatikai keretű szövegértési stratégiákat, a társas tanulás fejlesztő jellegét és az amerikai olvashatósági indexek magyar nyelvi adaptálásának a lehetséges irányait mutatták be. Zs. Sejtes Györgyi egy feladatsort ismertetett, amelynek segítségével azt vizsgálta, hogy a szöveggel kapcsolatos tevékenységek révén hogyan kapcsolhatók össze a tanulók anyanyelvről szóló ismeretei a stratégiahasználattal. Hidegh Anikó előadásából pedig egy olyan módszertani csomagot ismerhettek meg a résztvevők, amelynek alkalmazásával az általános iskolás tanulók szövegértési képességét fejleszthetik a pedagógusok.

Bogdán Patrik pedig az olvashatóság és az oktatás kapcsolatával foglalkozott: olvashatósági formulákat mutatott be.

Az utolsó délelőtti szekció a *Nyelvi tudatosság* volt. Kovács Tibor a 4–6. osztályos tanulók nyelvtani fogalomhasználatát, az összetett és a toldalékos szavakkal kapcsolatos nyelvi tudatosságukat vizsgálta. Kocsis Ágnes előadásában a problémafelvetéseken, megfigyeléseken és válaszkeresésen alapuló, kutatásalapú tanulási formát alkalmazó anyanyelvi órákról beszélt, amelyeknek fő célja a hatékony kompetenciafejlesztés. Szabó Veronika a kötőmód és az infinitívusz kettősének tanítását mutatta be, német és magyar példákon keresztül illusztrálta a két nyelv rendszerének az eltéréseit, és hangsúlyozta, hogy a közösen végzett nyelvi kutatótevékenységnek helye volna az anyanyelvi nevelésben.

Az ebédszünet után a konferencia második része a *Digitális kommunikáció, az Osztálytermi kommunikáció, a Beszédfejlesztés, a Módszerek és szövegek*, valamint az *Érvelés és drámapedagógia* témájú előadásokkal folytatódott öt szekcióban. A *Digitális kommunikáció* szekcióban két olyan előadás is elhangzott, amelyek szemkamerás vizsgálatok eredményeivel ismertették meg a közönséget. Gonda Zsuzsa egy online szótár olvasási folyamatát vizsgálta direkt típusú szótárolvasási gyakorlatok segítségével. Azt elemezte, hogy milyen sajátos tényezői vannak az online szótárolvasási folyamatnak, és milyen anyanyelvi, digitális és szótárhasználati területek fejlesztésére van szükség a hatékony szótárolvasáshoz. Mendrey Zsófia kutatása középiskolás diákok digitális olvasási folyamatát elemezte, ez a kutatás a későbbiekben segítséget nyújthat a digitálistananyag-fejlesztésben és a digitális olvasási folyamat jellemzőihez illeszkedő segédanyagok kidolgozásában. Tóth Anna azt vizsgálta meg, hogy a digitális kommunikáció és az internetes nyelvhasználat hogyan jelenik meg az általános iskola felső tagozatának a 2020-as NAT-hoz készült, valamint a korábbi években megjelent tankönyveiben, mennyire aktuálisak a feladatok a diákok számára.

Az *Osztálytermi kommunikáció* szekcióban Antalné Szabó Ágnes az anyanyelvi órák felépítéséről beszélt retorikai és szakpedagógiai nézőpontból. Egy olyan vizsgálat eredményeit mutatta be, amelyekben magyartanárjelölt hallgatók óratervezési és tanítási szokásait elemezte. Hollóy Zsolt az online tanórák kapcsolattartási elemeit ismertette, fatikus kommunikációs aktusait vizsgálta öt videóra rögzített online szinkrón anyanyelvi és irodalomóra alapján. Könnö Laura is egy osztálytermi környezetben végzett diskurzuszvizsgálat eredményeit mutatta be, amelyet idegen nyelvi tanórán elhangzott magyar nyelvű beszédfordulók alapján végzett.

A *Beszédfejlesztés* szekcióban a felelésről és a tanári kérdezésről, a Szikrák tréningről és a hangtani tudatosság fejlesztéséről hangzottak el előadások. Laczkó Mária azt elemezte, hogyan alakul a feleletekben a tanári kérdések és a tanulói válaszok aránya, és a kérdések miképpen formálják a tanulók véleménykifejtését. Ezután a Szikrák szülőtréningről beszélt Kondor-Szabó Edit, Molnárné Bogáth Réka és Szabóné Vékony Andrea. Ez a tréning a nyelvi késés ellátásának egy új módszerét jelenti. Szabóné Vékony Andrea, Szatmáriné Mályi Nóra és Várbíró Zita Liliána előadása a hangtani tudatosság egy új vizsgálómódszerét, valamint az ehhez kapcsolódó tréningprogramokat mutatta be.

A *Módszerek és szövegek* szekció első előadásában Domonkosi Ágnes és Dészfalvi Ildikó 4. és 5. osztályos olvasási zavarral küzdő tanulók morfológiai és szintaktikai tudatosságát vetette össze

tipikusan fejlődő társaikkal. Schirm Anita azt mutatta be, hogyan lehet hétköznapi szövegekből (sorozatokból, reklámokból, apróhirdetésekből, hírekből, dalszövegekből, tweetekből, mémekből) gyűjtött példaanyag felhasználásával szórakoztatóan tanítani a mondatelemzést. Pomázi Bence a populáris kultúra és interdiszciplinaritás jelenségét vizsgálta az anyanyelvi órán, a kutatásában egy 9.-es gimnáziumi osztállyal az egyik kortárs előadó dalszövegein keresztül végzett stilisztikai, szövegtani és általános művészeti feladatokat.

Az utolsó szekció az *Érvelés és drámapedagógia* volt. Tóth László olyan jógyakorlatokat ajánlott, amelyeket egy tíz éve működő vitaklub tevékenységére alapozott, Fehér Éva előadása pedig a dramatikus interaktív mesélés módszerével fejlesztett óvodáskori beszédértés-fejlesztéssel foglalkozott szószinten, mondatszinten és szövegszinten. Kodácsi Boglárka a szekció utolsó előadásában a *Hamlet* tanításához mutatott be retorikai és grammatikai gyakorlatokat.

A konferencia hallgatósága nemcsak az anyanyelv-pedagógia kutatói és szakemberei közül kerültek ki, hanem számos tanárjelölt hallgató, gyakorló pedagógus és a témakör iránt érdeklődő is jelen volt az online konferencián. Többen kifejezték érdeklődésüket és hálájukat az előadóknak a hasznos témák, az iskolai alkalmazhatóság és a jógyakorlatok bemutatásáért. Több előadás tárgyalt aktuális kérdéseket, mutatott be a gyakorlatban használható teszteket vagy feladatokat, új módszertani megoldásokat, így a hallgatóság minden témakörben számos inspirációt is kapott. Remélhetőleg a következő, IX. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencián hasonlóan sok élménnyel gazdagodhatnak a résztvevők két év múlva.

Irodalom

- (1) A VIII. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferencia programja. <https://magyartanar.s3.mediacenter.hu/viii-valyi-andras-anyanyelv-pedagogiai-konferencia-program/>

Bartha, Blanka – Gyenei, Kornélia: 8th András Vályi Conference on First Language Education

Az írás szerzőiről

Bartha Blanka
doktori hallgató
középiskolai tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Budapest
VSZC Király Endre Technikum és Szakképző Iskola
Vác

blankabartha20[kukac]gmail.com
ORCID: 0009-0002-8143-1592

Gyenei Kornélia
doktori hallgató
középiskolai tanár

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Budapest
VSZC Király Endre Technikum és Szakképző Iskola
Vác

kornelia.gyenei[kukac]gmail.com
ORCID: 0009-0007-0985-2356